

15. 'Golos Ukrainy (Voice of Ukraine)', 2013. 30 zhovtnja.
 16. 'Golos Ukrainy (Voice of Ukraine)', 2013. 31 zhovtnja.
 17. 'Golos Ukrainy (Voice of Ukraine)', 2013. 13 lystopada.
 18. 'Golos Ukrainy (Voice of Ukraine)', 2013. 10 grudnja.
 19. 'Golos Ukrainy (Voice of Ukraine)', 2013. 13 grudnja.
 20. 'Golos Ukrainy (Voice of Ukraine)', 2013. 25 grudnja.
 21. Mostova, Ju., Sylina, T., 2013. 'Rosijs'kij plan, osmyslenyj i neshhadnyj (Russian plan, meaningful and merciless)', *Dzerkalo tyzhnja*, 16 serpnja.

22. 'O komplekse mer po vovlecheniju Ukrainy v evrazijskij integracijnnyj process (On a set of measures to involve Ukraine in the Eurasian integration process)', *Dzerkalo tyzhnja*, 2013, 16 serpnja.

23. 'Plan–grafik rozgljadu na zasidannjah Urjadu ugod Mytnogo sojuzu Respubliki Bilorus', Respubliki Kazahstan i Rosijs'koi' Federacii' [zapropnovanyj ministrom ekonomichnogo rozvytku i torgivli I. Prasolovym ta pogodzhennyj prem'jer–ministrom Ukrainy M. Azarovym] (17 zhovtnja 2013 r.) (Plan–schedule of consideration at Government meetings of the Customs Union of the Republic of Belarus, the Republic of Kazakhstan and the Russian Federation [proposed by Minister of Economic Development and Trade I. Prasolov and agreed by Prime Minister of Ukraine M. Azarov] (October 17, 2013)), *Pavlo Gaj–Nyzhnyk – doktor istorychnyh nauk. Osobystyj sajt.* [online] Dostupno: [http://hai–nyzhnyk.in.ua/doc2/2013\(10\)17.mytnyi_soyuz.php](http://hai–nyzhnyk.in.ua/doc2/2013(10)17.mytnyi_soyuz.php).

24. 'Protokol shestogo zasedanija Rossijsko–Ukrainskoj mezghosudarstvennoj komissii (Moskva, 17 dekabnja 2013 g.) (Minutes of the sixth meeting of the Russian–Ukrainian Interstate Commission (Moscow, December 17, 2013))', *Pavlo Gaj–Nyzhnyk – doktor istorychnyh nauk. Osobystyj sajt.* [online] Dostupno: [http://hai–nyzhnyk.in.ua/doc2/2013\(12\)17.rosiya–ukraina.php](http://hai–nyzhnyk.in.ua/doc2/2013(12)17.rosiya–ukraina.php).

25. 'Sergij Pashyns'kij: U Putina na stoli bachyly gotovyj plan aneksii' Ukrainy. Shhe u travni mynulogo roku (Sergij Pashynsky: Putin saw a ready plan of annexation of Ukraine on the table. Back in May last year)', 2014. *Ukrai'ns'ka pravda*, 5 serpnja. [online] Dostupno: <http://www.pravda.com.ua/articles/2014/08/5/7034007/>

26. 'Urjadovyj kur'jer (Government courier)', 2013. 11 grudnja.

27. 'Urjadovyj kur'jer (Government courier)', 2013. 21 grudnja.

28. 'Shhodo dijaj'nosti agenturnoi' merezhi SZR Rosijs'koi' Federacii' v ukrai'ns'kij rozvidci (Lyst do Prezydenta V. Janukovycha vid imeni grupy kolyshnih ta dijuchyh oficeriv Sluzhby zovnishn'oi' rozvidky Ukrainy) (14 serpnja 2013 r.) (On the activities of the intelligence network of the SZR of the Russian Federation in the Ukrainian intelligence (Letter to President Viktor Yanukovich on behalf of the group of former and current officers of the Foreign Intelligence Service of Ukraine) (August 14, 2013)), *Pavlo Gaj–Nyzhnyk – doktor istorychnyh nauk. Osobystyj sajt.* [online] Dostupno: [http://hai–nyzhnyk.in.ua/doc2/2013\(08\)14.rozvidka.php](http://hai–nyzhnyk.in.ua/doc2/2013(08)14.rozvidka.php).

29. Janukovich, V., 2014. '«Narod dogovoritsja, i Ukraina stanet edinoj» ("The people will agree, and Ukraine will be united")', *Argumenty i Fakty*, №52, 24 ljutogo.

30. 'Janukovich i Azarov ignorirovali preduprezhdenija o tamozhejnnoj blokade so storony RF (Janukovich and Azarov ignored warnings about the customs blockade by the Russian Federation)', 2013. *LB.ua*, 17 serpnja. [online] Dostupno: http://lb.ua/news/2013/08/17/220472_yanukovich_azarov_ignorirovali.html.

31. 'International Advisory Panel. Report of the International Advisory Panel on its review of the Maidan Investigations', 2015. 31 March.

32. Shishkin' Ph.' 2015. 'How Russian Spy Games Are Sabotaging Ukraine's Intelligence Agency', *The Wall Street Journal*, March 11. [online] Dostupno: <http://www.wsj.com/articles/how-spy-games-are-sabotaging-ukraines-intelligence-agency-1426127401>.

Hai–Nyzhnyk P. P., Doctor of Historical Sciences, Academician of the Ukrainian Academy of Sciences, Head of the Department of Historical Studies at the Research Institute of Ukrainian Studies (Ukraine, Kyiv), Hai–Nyzhnyk@ukr.net

Ukrainian–Russian intergovernmental relations between 2013–2014 during the second phase of the presidency of Viktor Yanukovich

The Ukrainian–Russian intergovernmental and diplomatic relations in 2013–2014 are covered during the second phase of the presidency in Ukraine, V. Yanukovich. The political and diplomatic efforts of the President, Prime Minister and the Ministry of Foreign Affairs in the interstate relations between Ukraine and the Russian Federation in the fields of geopolitics, energy, economics and military cooperation are analyzed.

Keywords: diplomacy, Ukrainian–Russian relations, Yanukovich, Putin.

* * *

УДК 32:341.76

Герасимович В. А.,

аспірант кафедри політології філософського факультету, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ),
 gerasimovich92@gmail.com

Роль та значення політичних переговорів під час «Революції Гідності»

Здійснюється політологічний аналіз місця та значення політичних переговорів у подоланні конфлікту, який супроводжувався «Революцією гідності». Встановлено, що на відміну від протестів 2004 р., політичні переговори не мали значного впливу на подолання внутрішнього конфлікту, оскільки опозиція не прагнула врегулювати конфлікт конструктивним шляхом, використовуючи зустрічні ультиматуми влади.

Ключові слова: політичні переговори, Революція Гідності, Україна, круглий стіл, опозиція.

Актуальність теми дослідження пов'язана з тим, що феномен політичних переговорів є невід'ємним аспектом політичного буття суспільства. Особливо це проявляється в контексті кризових та конфліктних ситуацій.

Наукові напрацювання вітчизняних політологів В. Карасьова, А. Киридон, Ю. Мацієвського, В. Фесенка стали теоретичною основою даного дослідження. Проте в них не можемо віднайти цілісного висвітлення ролі та місця політичних переговорів під час Революції Гідності.

Відтак, метою пропонованої статті є дослідження та розкриття особливостей і значення переговорного процесу в контексті подій Євромайдану.

Необхідно відзначити, що саме після побиття студентів на Майдані 30 листопада 2013 р., вже 1 грудня лідер ВО «Свобода» О. Тягнибок першим з очільників протестуючих заявив, що переговори є один з шляхів подолання внутрішнього конфлікту. Зокрема він сказав: «влада має два сценарії припинення протесту:

– перший – відправити у відставку уряд і піти на переговори з протестувальниками;

– другий – вже за допомогою своїх кремлівських емісарів наполягати на силовому сценарії» [8].

Доречним буде сказати, що після побиття мітингувальників на Майдані із закликами до переговорів та діалогу почала звертатися церква. В цьому якраз і відмінність буремних подій Євромайдану та Помаранчевої революції. На наш погляд, це було обумовлено гостротою конфлікту та потенційним кровопролиттям між учасниками протесту.

Вбачаючи у ситуації, яка склалася небезпеку масштабного конфлікту, у Євросоюзі також почали говорити про необхідність проведення переговорів, зокрема Європейський комісар з питань розширення та європейської політики сусідства Ш. Фюле та генеральний секретар Ради Європи Т. Ягланд.

Тільки на четвертий день протистояння влада вустами лідера парламентської фракції Партії регіонів О. Єфремова вперше заговорила про необхідність переговорного процесу. На думку народного депутата, «на Майданах серйозні питання не вирішуються, там можна тільки розпалити людей, вони вирішуються за столом переговорів за участю професіоналів» [1]. А вже наступного дня прем'єр–міністр України М. Азаров наголосив на готовності піти на переговори з опозицією, але за умови, якщо протестувальники розблокують адміністративні будівлі.

Треба також зазначити, що за результатами дослідження «Оцінка жителями України соціально-політичної ситуації в країні станом на січень 2014 року», проведеного з 16 по 30 січня 2014 року (польовий етап – з 19 по 24 січня) Інститутом соціальних технологій «Соціополіс» на замовлення Агентства моделювання ситуацій, найбільша кількість опитаних жителів України вважала: ситуація, яка склалася у зв'язку з Євромайданом, має бути вирішена шляхом переговорів та компромісів. Такої думки дотримувалося 41,3% опитаних.

Необхідно відзначити, що прихильники компромісного вирішення ситуації, що склалася, були як серед тих, хто підтримував Євромайдан, так і серед тих, хто не підтримував його. Найбільше прихильників переговорів та компромісу зафіксовано серед тих, хто, скоріше, підтримує Євромайдан та скоріше не підтримує його. Серед категоричних прихильників Євромайдану переважала думка, що влада має повністю виконати вимоги протестуючих, а серед категоричних противників Євромайдану найбільша кількість респондентів виступала за силове розв'язання проблеми» [3, с. 24–25].

Шлях переговорного процесу у врегулюванні політичного конфлікту в державі запропонували экс-президенти України Л. Кравчук, Л. Кучма, В. Ющенко. Вони виступили з ініціативою проведення загальнонаціонального круглого столу як майданчика для обговорення кризи, яка виникла в Україні. На думку політолога В. Карасьова, даний «круглий стіл» можливий тоді, коли влада не дивитиметься на опозицію кризь щити «Беркута». На його переконання, щоб діалог відбувся та компроміс був знайдений між владою, опозицією та представниками громадянського суспільства, церковними діячами, активістами має бути рівність, яка забезпечується у тому числі й законом. «Не варто заганяти один одного у глухий кут, бо країні точно не потрібна ескалація конфлікту, адже мистецтво революції полягає й у тому, що є революція повинна зупинитися і трансформуватися в еволюцію», – зазначив політолог [5].

Перша спроба провести переговори за участі Президента України В. Януковича відбулася 10 грудня 2013 року під час його зустрічі за круглим столом із Л. Кравчуком, Л. Кучмою та В. Ющенко. Втім, вона не принесла реального результату, а відтак достатньо критично оцінив спробу колишніх президентів врегулювати політичний конфлікт в Україні вітчизняний політолог В. Фесенко. На його думку, зустріч президентів – це не майданчик для переговорів, а швидше, початок широкої дискусії та соціально-психологічний інструмент нейтралізації політичної напруги, але в жодному разі не інструмент подолання кризи». В. Фесенко вважав, що зустріч президентів виконувала функцію заспокоєння громадської думки, але на розподіл симпатій суспільства це не вплине [6].

Загальнонаціональний «круглий стіл» «Об'єднаємо Україну» відбувся 13 грудня у Палаці «Україна». Учасник «круглого столу», політолог, президент Українського центру суспільного розвитку М. Бурмака підвела його підсумки. Вона зробила наступні висновки з події:

1) представники влади дуже ворожо налаштовані щодо громадян, вони не просто не хочуть їх розуміти – вони просто не спроможні на це;

2) представники влади живуть в абсолютно іншій реальності, аніж народ;

3) діалог громадян з владою можливий тільки тоді, коли у владі будуть інші люди. Не факт, що наступні після цих;

4) цивілізований формат круглого столу, на жаль, не вирішить глибокої політичної кризи, створеної нецивілізованими методами [4].

Тому й не дивно, відбулося ухвалення та підписання В. Януковичем «законів 16 січня», яке стало причиною завершення мирного етапу «Євромайдану». Відповідно це стало відліком початку нового етапу Революції Гідності, який супроводжувався насильством, вбивствами та переговорами які нічого позитивного, конструктивного не приніс.

Після кривавих подій лютого 2014 року на Євромайдані, опозиція та влада все ж прийшла до розуміння, що якщо не подолати повністю внутрішній конфлікт, то хоча б припинити кровопролиття можна лише завдяки переговорному процесу. Тому в ніч з 20 на 21 лютого тривали переговори між владою та опозицією за участі міжнародних посередників. Сторони дійшли згоди підписати Угоду про врегулювання політичної кризи. треба Незважаючи на те, що завдяки переговорному процесу деякі вимоги мітингувальників були виконані, а саме повернення до Конституції 2004 року, відставка в.о. міністра внутрішніх справ В. Захарченка та унеможливлення переслідувань затриманих учасників протестних акцій, активісти висловили своє незадоволення підписаною угодою. Так, зокрема рух «Автомайдан» оприлюднив у соцмережі «Facebook» заяву у якій йшлося про те, що вони не сприймають нічого, крім відставки В. Януковича [8].

Як слід було очікувати, лідерів опозиції, які прийшли на Майдан після підписання Угоди, протестувальники зустріли вкрай негативно. Виступ лідера фракції «Удар» В. Кличка перервав один з сотників Майдану В. Парасюк. Він заявив, що якщо президент В. Янукович не піде у відставку до 10 ранку 22 лютого, люди підуть у збройний наступ. Головна вимога Майдану, а саме відставка Президента В. Януковича не була задоволена, тому протестний настрій лише посилювався. На нашу думку, якщо під час переговорів було досягнуто згоди щодо негайної відставки В. Януковича та проведення позачергових виборів навесні 2014 року, можна було уникнути подальших жертв на Майдані.

У заяві також аргументувалося рішення українського парламенту про усунення В. Януковича з посади Президента України: «Нагадуємо, що власне через фактичне самоусунення в особливо відповідальний для держави період від виконання своїх повноважень В. Янукович був відсторонений від влади конституційною більшістю народних депутатів України, які представляють усі політичні сили у парламенті» [2]. Як бачимо, усю відповідальність за невиконання домовленостей переговорного процесу, які були покладені в Угоду про врегулювання політичної кризи, офіційна українська сторона поклала на В. Януковича.

Таким чином, проаналізувавши основні аспекти функціонування політичних переговорів можна зробити такі висновки:

1) якщо порівнювати протести 2004 р. з протестними акціями 2014 р., то опозиція під час «помаранчевої революції» була краще організованою та оперативно приймала рішення, у тому числі щодо початку

переговорів. Під час «Євромайдану» ситуація була протилежна.

2) якщо вже на самому початку розгортання акцій протестів під час Майдану 2004 року, обидві сторони практично у безультимативній формі домовилися сісти за стіл переговорів за участю міжнародних посередників, то ситуація в 2014 році була інакшою – постійне зволікання з перемовинами тільки підвищувало градус напруження в середині суспільства.

3) варто відзначити, що більш рішучо діяла міжнародна спільнота. Якщо у 2004 році окремі європейські політики негайно прибули до Києва на переговори і брали активну участь у врегулюванні конфлікту, то у 2014 році переважали здебільшого заяви про «занепокоєність» та «стурбованість», ніж реальне посередництво у вирішенні конфліктної ситуації та переговорному процесі.

Список використаних джерел

1. 'Єфремов: На Майданах серйозні питання не вирішуються', *Українська правда*. [online] Доступно: <http://www.pravda.com.ua/news/2013/12/3/7004605/>
2. 'Заява МЗС України щодо виконання Угоди про врегулювання кризи від 21 лютого 2014 року', *Міністерство закордонних справ України*. [online] Доступно: <http://mfa.gov.ua/ua/press-center/news/18453-zajava-mzs-ukrajini-shhodo-vikonannya-ugodi-pro-vregulyuvannya-krizi-vid-21-lyutogo-2014-roku>
3. Киридон, АМ., 2015. 'Євромайдан / Революція Гідності: причини, характер, основні етапи', *Історична пам'ять*, Вип.33, с.17–32.
4. 'Національний круглий стіл-2: розмова істот з різних планет', *Лівий берег*. [online] Доступно: http://blogs.lb.ua/maryna_burmaka/246662_natsionalniy_krugliy_stil2.html
5. 'Політолог: Круглий стіл можливий тоді, коли влада не дивитиметься на опозицію кризь щити Беркута', *Тиждень*. [online] Доступно: <http://tyzhden.ua/News/96540>
6. 'Політолог: Круглий стіл президентів не здатен подолати політичну кризу', *Тиждень*. [online] Доступно: <http://tyzhden.ua/News/96330>
7. 'У влади є два сценарії припинення протесту – Тягнибок', *Українська правда*. [online] Доступно: <http://www.pravda.com.ua/news/2013/12/1/7004122/>
8. 'AUTOMAIDAN Public Group'. [online] Доступно: <https://www.facebook.com/groups/AUTOMAIDAN/permalink/548279121936740/>

References

1. 'Jefremov: Na Majdanah serjozni pytannja ne vyrishujut'sja (Efremov: There are no serious questions on Maydan)', *Ukrai'ns'ka pravda*. [online] Dostupno: <http://www.pravda.com.ua/news/2013/12/3/7004605/>
2. 'Zajava MZS Ukrai'ny shhodo vykonannja Ugody pro vregulyuvannja kryzu vid 21 ljutogo 2014 roku (Statement by the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine on implementation of the Crisis Regulation Agreement dated February 21, 2014)', *Ministerstvo zakordonnyh sprav Ukrai'ny*. [online] Dostupno: <http://mfa.gov.ua/ua/press-center/news/18453-zajava-mzs-ukrajini-shhodo-vikonannya-ugodi-pro-vregulyuvannya-krizi-vid-21-lyutogo-2014-roku>
3. Kyrydon, AM., 2015. 'Jevromajdan / Revoljucija Gidnosti: prychny, harakter, osnovni etapy (EuroMaidan / Revolution of Dignity: reasons, character, main stages)', *Istorychna pam'jat'*, Vyp.33, s.17–32.
4. 'Nacional'nyj kruglyj stil-2: rozmova istot z riznyh planet (National round table 2: conversation of creatures from different planets)', *Livij bereg*. [online] Dostupno: http://blogs.lb.ua/maryna_burmaka/246662_natsionalniy_krugliy_stil2.html
5. 'Politolog: Kruglyj stil mozhlyvyj todi, koly vlada ne dyvytymet'sja na opozyciju kriz' shhyty Berkuta (Political scientist: A roundtable is possible when the authorities do not look at the opposition through the shields of Berkut)', *Tyzhden'*. [online] Dostupno: <http://tyzhden.ua/News/96540>
6. 'Politolog: Kruglyj stil prezidentiv ne zdaten podolaty politychnu kryzu (Political scientist: The presidential round table is not able to

overcome the political crisis)', *Tyzhden'*. [online] Dostupno: <http://tyzhden.ua/News/96330>

7. 'U vlady je dva scenarii pryunnennja protestu – Tjagnybok (The authorities have two scenarios for termination of the protest – Tyagnybok)', *Ukrai'ns'ka pravda*. [online] Dostupno: <http://www.pravda.com.ua/news/2013/12/1/7004122/>

8. 'AUTOMAIDAN Public Group'. [online] Dostupno: <https://www.facebook.com/groups/AUTOMAIDAN/permalink/548279121936740/>

Gerasyimovych V. A., PhD-student of Department of political science of philosophical faculty of Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), gerasimovich92@gmail.com

Role and importance of political negotiations during the «Revolution of Dignity»

The article carries out a political analysis of the place and significance of political negotiations in overcoming the conflict, accompanied by the «Revolution of Dignity». It is established that unlike the protests of 2004, political negotiations did not have a significant impact on overcoming the internal conflict, since the opposition did not seek to resolve the conflict constructively, but using the counter-ultimatums of power.

Keywords: political negotiations, Revolution of Dignity, Ukraine, round table, opposition.

* * *

УДК 314.743+331.556.4

Демиденко О. І.,

аспірант кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики історичного факультету, Донецький національний університет ім. Василя Стуса (Україна, Вінниця), d.a.music.official.channel@gmail.com

НАСЛІДКИ ПРОЦЕСІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ МІГРАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ТА СУСПІЛЬСТВА

Розглядається комплекс наслідків, які спричиняють процеси інтелектуальної міграції для їхніх учасників – українських громадян, які безосередньо беруть в них участь; української держави, яка в результаті втрачає свій інтелектуальний потенціал; країн-реципієнтів мігрантів, які навпаки збагачуються за рахунок припливу висококваліфікованих кадрів з України. Наводяться погляди різних українських науковців – В. Ніколаєвського, Я. Петрової, С. Палковиченко та В. Курочки – на досліджувану проблематику. Доводиться, що предмет дослідження неможливо сприймати однозначно, оскільки наслідки міграції, попри традиційне сприйняття в якості загрози, мають й певні позитивні характеристики. Підкреслюється, що в умовах транскордонного, інформатизованого та глобалізованого світу виїзд за кордон наукових кадрів може не завважати їм працювати на благо їхньої Батьківщини, натомість – сприяти набуттю професійного досвіду та підвищенню їхньої кваліфікації. Також це сприяє інтеграції України в міжнародний ринок праці через міждержавний обмін робочою силою; послаблює соціальний тиск в суспільстві, спричинений проблемою безробіття; стимулює продуктивну діяльність українських наукових працівників та створення національних діаспор, які можуть в подальшому стати опорою зовнішньополітичної активності України. Втім, це не врівноважує наявні негативні наслідки процесів інтелектуальної міграції – втрату країною конкурентоспроможної частини власних трудових ресурсів; уповільнення темпів розвитку науково-технічного прогресу у зв'язку із численною еміграцією українських вчених; зниження рівня продуктивності праці, інтелектуального рівня населення; гальмування темпів розвитку окремих сфер національної економіки; посилення відставання від розвинутих країн світу в сфері інтенсивного розвитку. Відтак, це актуалізує необхідність розробки спеціальної державної стратегії, покликаної виправити ситуацію.

Ключові слова: інтелектуальна міграція, демографічна криза, науковий потенціал, негативні наслідки міграції, позитивні наслідки міграції, Україна.

Явище інтелектуальної міграції в сучасних умовах набуває поширення в міжнародному просторі. Україна, яка є важливим постачальником мігрантів на світовий ринок праці, також робить суттєвий внесок в забезпечення масштабності цих процесів. Виїзд за кордон представників інтелектуальної еліти нашої держави – науковців, студентів та підготовлених спеціалістів – має впливові наслідки для її потенціалу.